

однією з головних умов успішного формування вольових якостей є зміцнення у студентів впевненості у своїх силах. Оволодівши необхідними знаннями і навчальними уміннями, які допомагають ефективній самостійній навчально-пізнавальній діяльності, студенти продемонстрували позитивні зміни в рівні розвитку вольових якостей. І навпаки, докладання вольових зусиль, зумовлених певними мотивами, допомогло студентам засвоїти необхідні знання, оволодіти уміннями й навичками здійснення самостійної навчально-пізнавальної діяльності у процесі вивчення іноземних мов.

Порівняння результатів вхідного і вихідного тестувань дозволили зробити висновок про ефективність розробленої дидактичної моделі формування пізнавальної самостійності студентів немовних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов, яка мала успішну практичну реалізацію завдяки дидактичним засобам, що сприяли створенню позитивної мотиваційно-цільової настанови на самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів; розвитку навчальних умінь студентів, які застосовувалися у здійсненні навчально-пізнавальних дій репродуктивного/продуктивного рівня; стимулюванню регулятивної і рефлексивної сфери студентів; створенню проблемно-пошукових навчально-пізнавальних ситуацій. Результати дослідно-експериментальної роботи надають усі підстави вважати, що мету досягнуто шляхом реалізації поставлених завдань, а обрані форми, методи, прийоми і засоби сприяли ефективному здійсненню експерименту, що у свою чергу свідчить про важливість проведеного дослідження та його результатів для педагогічної науки та практики в реаліях сучасних немовних ВНЗ.

Проведене дослідження дозволило отримати позитивні результати в розв'язанні проблеми формування пізнавальної самостійності студентів немовних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов, проте розроблена модель не претендує на досконале і висчерпне висвітлення конкретної наукової проблеми. Подальші перспективи в дослідженні проблематики ми вбачаємо у вивченні наступності (школа – ВНЗ – професійна діяльність), особливостей пізнавальної самостійності та самоосвіти в конкретних професійних умовах та умовах підвищення кваліфікації та перекваліфікації фахівців різних галузей із відривом і без відриву від виробництва.

Література

1. Алтайцев А. М. Учебно-методический комплекс как модель организации учебных материалов и средств дистанционного обучения / А. М. Алтайцев, В. В. Наумов. – Минск : БГУ, 2002. – 288 с. **2. Дьюи Дж.** Демократия и образование / Дж. Дьюи [пер. с англ. Ю. И. Турчаниновой и др.]. – М. : Педагогика-Пресс, 2000. – 382 с. **3. Принципи побудови моделей** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wiki.kspu.kr.ua/>

УДК 378.14

Оксана Карабін

ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Карабін О. Й. Проектування інформаційного середовища майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

У статті розглянуто поняття інформаційного середовища в процесі формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, виокремлено етапи створення інформаційного середовища у системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, розглянуто основні теоретико-методичні положення, на яких має

ґрунтуватися проектування інформаційного середовища майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, їх рівні та складники цього середовища.

Ключові слова: інформатизація суспільства, інформатизація освіти, інформаційні технології, інформаційне середовище, етапи створення інформаційного середовища, проектування інформаційного середовища.

Карабин О. Й. Проектирование информационной среды будущих учителей гуманитарных дисциплин.

В статье рассмотрено понятие информационной среды в процессе формирования готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин, выделены этапы создания информационной среды в системе подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин, рассмотрены основные теоретико-методические положения, на которых должно основываться проектирование информационной среды будущих учителей гуманитарных дисциплин, их уровни, и составляющие этой среды.

Ключевые слова: информатизация общества, информатизация образования, информационные технологии, информационная среда, этапы создания информационной среды, проектирование информационной среды.

Carabin O. J. Designing information environment of the future teachers of the humanities.

The article deals with the concept of information environment in the formation of future teachers of humanities, selected steps of creating an informative environment in the system of training of teachers of humanities, the basic theoretical and methodological position, which should be based design information environment and their level, the basic provisions for which should be based design information environment of the future teachers of humanities, isolated design elements of this environment.

Key words: informatization of society, informatization of education, information technology, information environment, stages of information environment, information environment design.

Усвідомлення фундаментальної ролі інформації в суспільному й освітньому розвитку майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, перехід інформаційних ресурсів у категорію стратегічних ресурсів розвитку особистості, можливість вирішення важливих освітніх питань на основі використання інформаційних знань, які повинні знайти відображення у формуванні його інформаційного світогляду, мають велику значущість інформаційних змін і здатні ефективно використовувати нагромаджені інформаційні ресурси в інформаційному середовищі. *Інформаційне середовище* – це сфера акумулювання інтелектуальної, культурної, соціальної інформації, відкрита система технічних та інформаційних засобів, ресурсів, процесів для інформаційної діяльності майбутніх фахівців, спрямованих на професійне вдосконалення і рівень освіченості та якості освітнього процесу.

Мета статті: проектування інформаційного середовища майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

На думку дослідників, інформаційне середовище слід розглядати в таких аспектах [2; 3; 6; 7; 8]: інформаційне середовище як діяльність – людина стає учасником комунікаційного процесу, у центрі перебуває її здатність представити особисте знання в тій формі, у якій воно може бути передано, і, опрацювавши інформацію, знову перетворити його в своє особисте знання; інформаційне середовище як система історично створених форм комунікації; інформаційне середовище як інформаційна

інфраструктура, створена суспільством для здійснення комунікаційної діяльності в масштабах, які відповідають рівню розвитку суспільства (видавництва, бібліотеки, інформаційні центри, банки даних, засоби масової інформації тощо).

Існують інші погляди на поняття інформаційного середовища, загалом їх можна згрупувати як: систему засобів спілкування з людськими знаннями, яка слугує для зберігання, структурування й подання, передавання, опрацювання і збагачення даними, що становить зміст накопиченого знання [3]; відомості про предметну галузь, не зафіксовану явно в інформаційній системі, але застосовувану користувачами [9]; сукупність технічних та програмних засобів збереження, опрацювання, передачі даних та повідомлень, а також політичні, економічні та культурні умови реалізації процесів інформатизації [5].

Інформаційне середовище в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін здійснює: інтеграцію різних видів навчальної, самостійно-пізнавальної діяльності тощо; формування цілісного процесу створення умов всебічного, креативного, професійного, відкритого навчання та контролю за ходом виконання навчального навантаження; розробку перспективних методів, засобів, форм навчання з орієнтацією на розвивальну, випереджальну й особистісно орієнтовану освіту; реалізацію індивідуального підходу до освітнього процесу; формування експериментально-дослідницької діяльності, спрямованої на виконання професійних і наукових завдань; роботу групових чи індивідуальних проектів.

Узагальнюючи описане вище, доходимо висновку, що інформаційне середовище в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є основою освітньої системи і поєднує в собі (рис. 1):

- управлінську сферу (управління освітньо-інформаційною діяльністю вищого навчального закладу та його структур, педагогічними й управлінськими кадрами, навчально-виховним процесом (організація змісту, форм (навіть традиційних та інноваційних форм професійної освіти (дистанційна, неперервна тощо), методів навчання), матеріально-технічними ресурсами, автоматизацією управлінських і педагогічних процесів, обробленням та використанням нормативно-організаційних і матеріально-технічних баз);

- інформаційну інфраструктуру (становлення та розвиток інфраструктури навчального закладу (локальна та глобальна мережі вищого навчального закладу та її ресурси), інформаційно-технічних ресурсів, програмні та інформаційно-технологічні засоби, забезпечення повноцінного інформаційного обміну, комунікації, узгоджене використання апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення);

- навчально-методичний комплекс (електронні підручники і посібники, електронні та традиційні бібліотеки та їх каталоги, архіви, словники, електронні енциклопедії, аудіо та відеоматеріали, бібліотечні науково-практичні матеріали, навчальні та методичні матеріали професійного спрямування, структурована й семантично-упорядкована інформація на Web-серверах, банки даних і бази знань, мультимедійно-методичні програмні продукти тощо).

У контексті дослідження виокремлюємо ті етапи, які забезпечують створення інформаційного середовища в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін:

- теоретичний етап – охоплює вміння визначити мету, необхідність створення інформаційного середовища у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, оцінити готовність до роботи в інформаційному середовищі;

- проектувальний етап – передбачає покрокову деталізацію процесу створення інформаційного середовища під час підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін;

– моделювальний етап – зорієнтований на розроблення моделі з функціональною специфікою для пізнання сутності процесу створення інформаційного середовища і результатом виокремлення його характеристик, властивостей, механізмів їх взаємозв'язків та аспектів взаємовпливів;

– результативний етап – забезпечує управління та контроль за діяльністю використання й упровадження інноваційних методів і форм застосування для професійної діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.

Рис. 1. Структура інформаційного середовища у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін

Розглянемо детальніше процес проектування інформаційного середовища в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Саме поняття процесу проектування інформаційного середовища ще недостатньо досліджене у методичній та педагогічній літературі.

Розглянемо погляди науковців щодо окресленої проблеми.

На думку Л. Вигоцького, проектування освітнього середовища повинно ґрунтуватися на таких теоретико-методичних засадах:

– інтеграція – це процес самозростання знань у свідомості фахівця, умови для якого створюються педагогами-організаторами. Вона здійснюється в освітній системі, яка складається з трьох основних компонентів: свідомості фахівця, значної кількості навчальних текстів, різних за характером мовної організації та інтеграційних механізмів, число яких повинно відповідати ступеню семіотичної неоднорідності системи. Організація освітньої системи визначається принципами єдності інтеграції та диференціації, антропоцентризму, культуродоцільності;

– освітня система може функціонувати в репродуктивному відтворенні знань та особистісно-розвивальному режимі. Різниця між ними зумовлена тим, з яким знанням працює фахівець. Якщо знання об'єктивні та нові, тоді система може працювати тільки в репродуктивному режимі. У розвивальній системі індивідуум предметно працює зі знаннями (ментальним текстом), які вже перебувають у його свідомості. Навчальна дія складає структурну одиницю розвивальної освіти. Вона дидактично організаційним актом семіотичної трансформації ментального субтексту, тобто його переведення на іншу навчальну мову, у результаті чого знання у свідомості фахівця приростає умовно-новим знанням;

– навчальний предмет – інтегрована і диференційована внутрішня система. Ступінь семіотичної неоднорідності одного й того ж навчального предмета може змінюватися, і залежно від його зміни він буде працювати в репродуктивному або розвивальному режимі;

– вищий ступінь внутрішньосистемної інтеграції та диференціації досягається в освітньому просторі. У сфері освіти існує локальний або малий освітній простір та великий освітній простір;

– локальний простір будується на проблемній основі як навчальне завдання. Він становить систему розвивального типу, навчання в якому спрямоване на формування теоретичного поняття про деяке значуще явище культурно-історичного життя [4].

На думку А. Ардєєва, проектування інформаційно-освітнього середовища слід розглядати як багаторівневий процес. Він виокремлює такі рівні:

– концептуальний: на цьому рівні окреслюється освітня модель, тобто навчання описується як система, яка складається із двох підсистем – діяльності викладача і діяльності тих, хто навчає: всі компоненти навчання, включаючи зміст (мова йде про загальні принципи його проектування) і методи навчання (які описуються на макрорівні, тобто тип навчання), розглядаються в контексті цієї роботи. Описуються психологічні механізми і принципи навчання, які відображають авторське бачення освітнього процесу і є теоретичним фундаментом освіти. Проект освітнього середовища на концептуальному рівні повинен мати опис не тільки освітньої частини діяльності, але й діяльності суб'єктів навчання;

– технологічний: на цьому рівні проект інформаційно-освітнього середовища описується як спосіб управління навчальною діяльністю (методи навчання) на мікрорівні. Опис проекту подається у вигляді розпоряджень, але вони суттєво відрізняються від розпоряджень, які містяться на концептуальному рівні проекту. Якщо на концептуальному рівні розпорядження мають вказівки про психологічні принципи навчання, покладені в основу проекту, то тут розпорядження переводяться на рівень технологічного навчання. Це означає, що розпорядження містять вимоги до всіх компонентів змістової і формальної сторін методу навчання, вказівки про системи розумових дій і знань, які розглядаються як прямі і побічні результати, а також опис способів діяльності з вказівкою того рівня, який повинен бути сформованим в особи, яка навчається;

– операційний: на цьому рівні освітній процес описується як розв’язок дидактичної задачі, вказуються, які функції навчальної діяльності покладаються на комп’ютер і основні способи (шляхи) управління навчальною діяльністю. У проекті враховує:

а) який фрагмент навчання покладається на комп’ютер (повторення, закріплення, повний фрагмент навчання тощо);

б) ступінь індивідуалізації навчання (чи враховується модель особи, яка навчається, чи програма адаптується на основі відповіді (відповідей) на завдання);

в) історія навчання особи, тобто як використовуються ці дані;

г) які типи відповідей доступні (чи доступні вибіркові відповіді);

д) який тип діалогу (фактичний, «діловий», педагогічно-спрямований) буде реалізовано в системі;

е) якою мірою система надає можливість управління з боку особи, яка навчається (мається на увазі можливість постановки питань, навчальних задач, визначення необхідної допомоги, стратегії навчання тощо);

є) який тип управління (за відповіддю або процесом) буде реалізовано в системі (якщо управління здійснюватиметься процесом, тоді в яких точках процесу розв’язання задачі надаватиметься допомога тощо; якщо навчальна система побудована за типом інтелектуальних систем, тоді необхідно описати основні блоки (підсистеми) і способи взаємодії між ними);

– рівень реалізації охоплює два аспекти: педагогічний і програмний. Педагогічний передбачає систему навчальних взаємодій. Проект інформаційно-освітнього середовища на рівні педагогічної реалізації можна описати як сценарій. Програмний визначає дію освітнього середовища в момент навчання. У сценарії можна виокремити дві частини – зовнішню і внутрішню. Зовнішня містить опис основних і допоміжних впливів (або вимог) до них, за якими система може згенерувати кожний вплив), а внутрішня – алгоритм управління навчальною діяльністю. У випадку, коли освітнє середовище реалізується за допомогою однієї програми, сценарій алгоритму переходить від одного навчального впливу до іншого [1].

На основі зазначених вище положень ми прийшли до висновку, що *проекткування інформаційного середовища в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін має ґрунтуватися на* (рис. 2):

– освітньому підході – індивідуалізація навчальної програми майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, вдосконалення професійної мобільності в умовах інформатизації освітнього середовища, зростання рівня знань та самоосвіченості, яка забезпечує глибину та повноту усвідомлення вивчуваного матеріалу, організація різних форм самостійно-пізнавальної діяльності для розвитку творчих здібностей та підвищення рівня інформаційної діяльності (формується освітній складник);

– інтеграційному підході – необхідність відкритого інтегрування знань, умінь із різних сфер науки, техніки, технологій, творчих галузей, інтеграція традиційних методичних систем навчання і нових інформаційних технологій навчання (формується міжпредметний складник);

– технологічному підході – розуміння сутності інформаційних процесів, управління технічними і соціальними процесами, володіння необхідним інструментарієм, навчальними інформаційно-автоматизованими системами, вміння використовувати інформаційні технології для супроводу, аналізу та коригування навчального процесу (формується інформаційний складник);

– конструктивному підході – вміння здійснювати постановку задач, висувати гіпотезу, вирішувати задачі за допомогою експертних систем, конструювати алгоритми,

будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів та явищ, аналізувати, узагальнювати, оцінювати, інтерпретувати одержані результати, систематизувати, осмислювати, формулювати висновки (формується алгоритмічний складник);

– діяльнісному підході – вміння формувати високу результативність, добирати і здійснювати послідовність операцій і дій у професійній діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін (формується діяльнісний складник);

– прогностичному підході – володіння аналітичним ступенем прогнозування перспектив, можливості передбачати результати і наслідки різних варіантів рішень (формується аналітичний складник);

– відкритому підході – можливість доповнення освітнього процесу в залежності від особистісних освітніх потреб майбутніх учителів (формується відкритий складник);

– цілісному підході – необхідність формування інформаційного середовища вищого навчального закладу як цілісного процесу створення умов всебічного, цілісного, професійного виховання особистості майбутнього вчителя (формується цілісний складник).

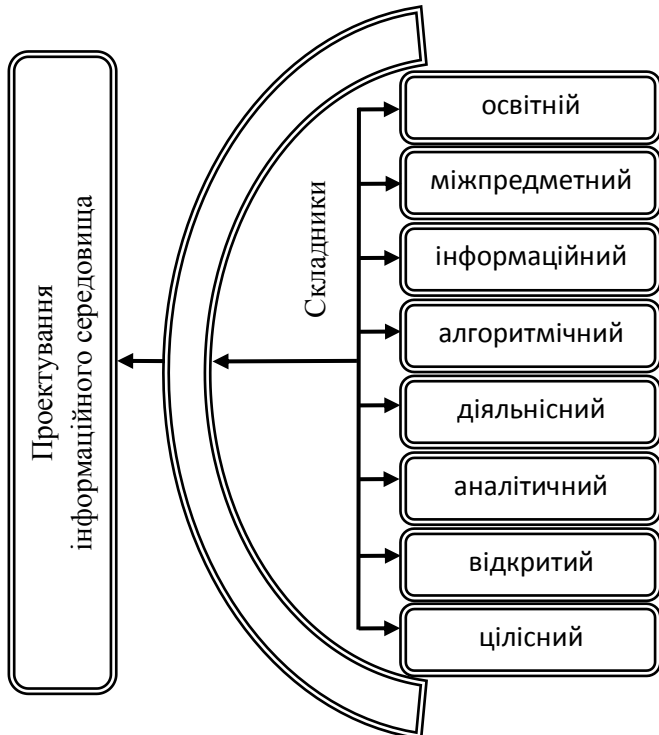

Рис. 2. Проектування інформаційного середовища в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін

Отже, проектування інформаційного середовища у процесі формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є складовим компонентом загальної досліджувальної проблеми створення інформаційного середовища, яке орієнтоване на формування в майбутніх фахівців інтелектуального, творчого й культурного потенціалу,

професійного самовдосконалення, високої результативності, комунікабельності, самоорганізації, самоосвіченості і забезпечує глибину та повноту розвитку наукових, аналітичних, творчих здібностей майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у межах єдиного освітнього простору.

Література

1. Ардеев А. Х. Концепция информационно-образовательной среды в системе высшего профессионального образования / А. Х. Ардеев // Молодежь и наука III тысячелетия : Материалы Краевой научной Internet-конференции студентов, молодых ученых и специалистов. – Ставрополь : Изд-во Ставропольский госуд. ун-т, 2003. – С. 178–180. 2. Башмаков М. И. Понятие информационной среды процесса обучения / М. И. Башмаков, С. И. Позняков, Н. А. Резник // Школьные технологии. – 2000. – № 2. – С. 153–182. 3. Башмаков М. И. Процесс обучения в информационной среде / М. И. Башмаков, С. Н. Поздняков, Н. А. Резник // Школьные технологии. – 2000. – № 6. – С. 133–159. 4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский ; под ред. В. В. Давыдова. – М : Педагогика, 1991. – 82 с. 5. Глоссарий по информационному обществу. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/glosary/infenviro ment.ru.html>. 6. Поляков А. А. Информационно-образовательная среда открытого образования / А. А. Поляков // Народное образование. – 2000. – № 8. – С. 43–45. 7. Путилов Г. П. Концепция построения информационно-образовательной среды технического вуза / Г. П. Путилов. – М. : МГИЭМ, 1999. – 28 с. 8. Русский портал открытого образования : обучение, опыт, организация ; отв. ред. В. И. Солдаткин. – М. : МГИУ, 2003. – 508 с. 9. Толковый словарь по основам информационной деятельности; под ред. Н. Н. Ермошенко. – К., 1996. – 252 с.

УДК 371.15+378.124+378.147+372.461

Ірина Княжева

НОРМАТИВНИЙ КУРС «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ» У ФОРМУВАННІ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Княжева І. А. Нормативний курс «Методика викладання педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах» у формуванні методичної культури майбутніх викладачів.

У статті розглянуто зміст авторської програми курсу «Методика викладання педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах», що слугує засобом формування методичної культури майбутніх викладачів. Автор конкретизує зміст поняття «методична культура майбутніх викладачів».

Ключові слова: методична культура, майбутні викладачі, методика викладання, педагогічні дисципліни, вищий навчальний заклад.

Княжева І. А. Нормативний курс «Методика преподавания педагогических дисциплин в высших учебных заведениях» в формировании методической культуры будущих преподавателей.

В статье рассмотрено содержание авторской программы курса «Методика преподавания педагогических дисциплин в высших учебных заведениях», служащей средством формирования методической культуры будущих преподавателей. Автор конкретизирует содержание понятия «методическая культура будущих преподавателей».